

Hojaldat galasy

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler
написано kitapcy | 21 января, 2025
Hojaldat galasy HOJALDAT GALASY

Gazuw-agtaryş işleriniň barşynda bu ýadygärlikler barada düýpli maglumatlar toplandy we olaryň peýda bolan döwri, kimler tarapyndan gurlandygy we haýsy maksatlara hyzmat edendigi anyklanyldy. Şol taryhy ýadygärliklerden üçüsi – Nusaý, Merw we Köneürgenjiň ýadygärlikler toplumlary ÝUNESKO - nyň Bütindünýä medeni mirasynyň abraýly sanawyna girizildi. Shonuň ýaly-da, häzirki wagtda düýpli öwrenilýän we geljekde öwrenilmeli ululy-kiçili taryhy ýadygärlikler hem az däl. Ol ýadygärlikleriň köpüsi Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşip, belli bir döwürde söwdanyň we beýleki gatnaşyklaryň gülläp ösmegine ýardam eden oturymly ilatly ýerler, şäherler bolupdyr.

Şol ýadygärlikleriň biri hem Lebap welaýatynyň çäginde ýerleşýän we Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda belli bir döwürlerde oturymly ilatyň ýaşan ýeri bolan Hojaldat galasydyr. Gadymy galalaryň biri bolan bu taryhy ýadygärlik Garabekewülden demirgazyk-günbatar tarapda ýerleşýär.

Hojaldat galasy barada ençeme rowaýatlar bar. Olaryň birinde şeýle diýilýär: araplar gelmezinden ozal galada gazaply hem-de zalym şa Zarkun ýaşapdyr we oňa Amyderýanyň kenarýakalarynyň ählisi garaşly bolupdyr. Patyşadan raýatlaryň köpüsi nägile bolupdyr. Bu ýagdaýdan hem araplar peýdalanypdyrlar. Olar gala öz adamlaryny iberýärler we patyşadan nägile adamlara daýanyp, gala kürsäp girýärler. Patyşa Zarkuny ele salýarlar we oňa jeza berilýär. Hojaldat atly adam gala hökümdar bellenipdir. Şol adamyň adyndan hem galanyň ady emele gelipdir.

Uly ölçegdäki çig kerpiçden we pagsadan galdyrylan bu harabalygyň alty gekardan gowrak meýdany bar. Görnüşi boýunça ol inedördüllygi ýada salýar. Hojaldat galanyň daş-töweregi antik döwürlerinde gurlan gorag diwarlarynyň belli bir derejede oňar saklanyp galan bölegi bilen gurşalyp alnypdyr.

Ol diwarlar daşary çykyp duran diňler bilen güýçlendirilipdir. Arab saklanyp galan ýerlerdäki diwarlaryň belentligi 12 metre ýetýär.

Günorta-günbatar çünkde kuwwatly binýatda kiçiräk gala ýerleşýär. Onuň golaýynda, günorta-günbatar diwarda ozalky derwezeleriň ornunda uly oý ýerleşýär. Galanyň töwereginde bolsa käl bar. Ol gadymy çukura ýa-da gurlup, tamamlanmadyk meýdana çalym edýär. Ol galany şäheriň beýleki gurluşlaryndan bölüp aýyrýar.

Hoja ldat gala uzak döwürleriň dowamynda ýaşalyp gelnen köp gatlakly ýadygärlikdir. Shäher diwarlarynyň käbir ýerlerinde hem-de galanyň gopan gyralarynda bir tarapy tagmaly iri inedördül çig kerpiçden örülen ýerleriň galyndylary ýüz çykaryldy. Bu deliller antik döwre degişli keramikanyň we haýsydyr bir ýerli zenan Hudaýyň ajaýyp heýkeljiginiň käbir galyndylaryň dapyndylary bilen bilelikde, bu ýerde irki döwürlerde şäheriň bolandygyny subut edýär. Ýöze çykarylan tapyndylaryň arasynda irki orta asyr döwrüniň keramikasy hem bar. Şäherçäniň üst garlagy X – XII asyrlara degişlidir. Tapyndylaryň arasynda şol döwrüň basma we syrçаланan keramikasy hem bar.

Mongol çozuşlaryndan soň şäherçe ençeme asyrlap boşap galypdyr we kem-kemden ýumruly, belent depä öwrülipdir. Shäheriň harabalyklary XVII – XIX asyrlarda ärsary türkmenleri tarapyndan öz galalaryny galdyrmak üçin ulanylypdyr. Gadymy diwarlaryň ýumrulan ýerlerinde özboluşly binýadyň üstünde pagsadan täze diwarlar galdyrylypdyr. Olar biziň günlerimize çenli oňat saklanyp galypdyr we giçki orta asyr döwrüniň türkmenleriniň berkitme galdyrmak sungatyny öwrenmekde gyzykly maglumatlary berýär.

Häzirki wagtda bu ýadygärlik döwlet tarapyndan goralyp, ýerli we başga ýerli jahankeşdeleriň höwes bilen görmäge gelyän ýerleriniň birine öwrüldi.

Paşaguly GARAYEW,

TYA-nyň Taryh inistitutynyň uly ylmy işgäri. Taryhy ýerler